

עין משפט נר מצוה

לה א מיי פ"ב מהל' ברכות ה' ו סמג עשין רח' טושיע' י"ב פ' שטו סעף ה'

לו ב מיי פ"ח מהלכות מלוה הלכה י' סמג לזקין ג' טושיע' י"ד פ' קטו סעף א' לו ג מיי פ"ד מהלכות ברכות הלכה ד' טושיע' י"ד מיי פ"ג ס' ע' סעף ז'

שיטה מקובצת

א תחת אמותיהן ולדי ולדות בקצת י"י גרסינן ולדות פטורין ולדי ולדות חייבין ועיין בתוספות חיצוניות לקמן באות ו': א ואם יש בו קצת סימנים חייבים. עיין תוס' לעיל דף ב': א אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית וכו'. ג"א בספרי כתי' ואי ס"ד כיון דלא קלט וזוי ברשותיה דמרה קיימא אטא' הוי רבית ברשותיה דמרה קא שבוא: ז ורב יהודה אמר ולדי וזוי נמי פטורין וכו'. ומתני' דקתי ולדות פטור ולדי ולדות חייב לא קשה לר"י דמתני' לא נחתי לרזי נע ספא דהעמיד ולדות אבל ולדות ולד ולדות דרשנא לא דקאן אלא דתני פטורין לא ידעי' כמה אי חזא דרי אי חזי דרי ולא אמאי לאשמועינן אלא שיש מין תולדות פטורין ולד ולדות חייבין ור"י ס"ל דולדי צאן ברזל כזן עצמן. הרא"ש ז"ל: אן מן העובד כוכבים עכ"ל. וז"ל תוס' חצוניות והק' ר"י לפיכךי' ז"ל דהא גם זה אנו חרודש דהא אפילו רבית קוצצה מקבלין מן העובדי כוכבים דהתני לקמן סתם ולמזין להם ברכית וכ"ש טאם רבית דלפריש' לכך נראה לר"י כפי' ד"ת דפי' כך דינא דקבלת צאן ברזל כזן שנתן לו צאן בעצמן. דרינ' וזהו שכן מלה גביה וכל תאוריות דכתיב חסד המקבל כאלו הן מכוזבין אצלו והתנה לו זה שכל זמן שפסעב המעות יעילה המקבל מן הניזון ומן החרוזי' שוה סלע שכן בכל שנה ושנה וברית קוצצה חסד דאי לא מאי אהא לאשמועינן הא מפרש לעיל אפילו למחצית שכן אסור והכי משמע בבירורא דהארי' נשך דף ט"ז ע"ג' דהוי נעטמא דקבלת צאן ברזל משום רבית קצצה' כדפרי' א' דהיכא דמקבלין צאן ברזל מן העובדי כוכבים היינו כעין השם פרה החרוזי' ואמר ור"י פירקן שפירי' כל' דיננים' ואני אלה' קל' סלע בחזש מחר לפי' שלא נשאה דמים מחיים' אלא לאחר מיתה ולחייב צאן ברזל אסור מיתה ור"י שפיר למימרא דברשות המקבל קיימא וא"ת מניל' לתלמודא דמתניין

מיירי בדאורייתא דפשיה' פירך ואין לומר משום דתני ההם ור"י חזק' שהם ר"י וז"ל נמי מן העובד כוכבים אלא דהניגא למחצית שכן אסור אמר אביי ל"ק אלא דקבל וכו' וקשה הרי"ם כיון דלא קבל עליו הישראל אונסא וזולא אלא העובד כוכבים א"כ ולדות שהניעו לחלוץ אמאי פטורים הא אין יד העובד כוכבים באמצע כלל (ד' תנאן) לא משכח לבהמה דלא תסית כלל ולולדות הנהם קבל עליו אתרויות ותירין דמ"מ אם יפשע בעצן של עובד כוכבים אינו עובד כוכבים הפס' לולדות ולכן הוי יד עובד כוכבים באמצע אבל קבל עליו אונסא וזולא שכי' דמי וא"ת פשיטא כיון דקבל עליה אונסא וזולא דליכא רבית אמאי צריך למחניי ושמאי דמי' הוה חייבא דלמא אורי' למשעי כיון דאורי' עובד כוכבים וחבט ולא יחויב ליה

מעות תפיס לבהמה צריך ליתן טעם למה תובע העובד כוכבים מתחלה מעות לפי' הקונטרס ר"ל תבע וזוי של חצי הירוח ולפי' ר"ת ר"ל דתבע מעות השכי' של בחדש שהתנה לו ועוד אומר הרי"ם מאירא משום שדרך בהמות למות ואל ידע הנותן אם מנו ותובע מתחלה והנותן כי הוא סובר שאינם בעין וא"ל יחויב ליה המעות תופס בהבמות. תוס' חצוניות: א נעטמא דהעמיד לא לא העמיד חייבין וקשה לרב יהודה אצ"ג דאיכא ד' דורות וא"ת אמאי לא משני ולדות פטורים דקאמר הכא היינו הן ולדות שהעמידן ולדותיהן של מעומדין והוו פטורים עד ששה דורות וטעמיה דהעמיד הא לא העמיד חייבין כיון דאיכא ה' דורות דכתי' משני רב יהודה לקמן ואיכא למימר דלא הוי"ל למימר הן פטורים הולדות שהעמידן תחת אמותיהן דהא פשיטא שהן פטורין דהוו מפש כאמחות מה"ט ניהא ליה דולדות

היינו ולדות של אותו ולדות שהעמידן תחת אמותיהן שהעמידים פשיטא דפטורים כיון שכל כך בח העובד כוכבים עליו וז"ל ולי ולדות פטורים אלא ולדות פטורים שפיר ור"י חזק' דמ"ש דפריך מרישא לבסוף לכן נראה דמרישא דמתני' לא שייך למפוך כלל לא רב יהודה ולא לרב הונא ולולדות פטורים לא ידענא כמה או חד דרי או תרי ורבין ולדי ולדות חייבין לא ידענא אם דור י' או דור ד' ולא דקיק התנא בלשוננו דנקיש דווקא ולדי ולדות משכ דאכתי לא נותיב בדרי ברישא עד דקתני העמיד ולא אחא אלא לאשמועינן שיש דור בלולות דחייב בבכורה ולקמן פריך מבייחא דקתני הן אבל מתני' לא קתני דור גרסינן באכתפא

הן ולדות פטורין בחד וכו' ופריך לר"י משום דמשמע הן הולדות לעצמן ובשניא גרסינן איכא הן ולדות בתרי ור"י פ"י הן והולדות כלומר דור א' ודור ב' פטורים דהן נמי הולדות של צאן ברזל קאי ואיכא דאמרי דפריך לרב הונא גרסינן איפכא דאתקפתא הן ולדות בתרי ור"י ובשניא הן ולדות בחד ואי' ולכלהו לישני הן הולד צאנן (ברזל) קאי יבין משמע פ"י הקונטרס. כ"מ בתוס' כ"י:

מז:

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. בפרק אהיזו נשך (ב"מ דף ע':) פירש"י רבית^[כ] ששם אותם עליו צמעות וכל זמן שאין נותן מעותיו מולקין השכר ואע"ג דמשהי' יתירא היא דהא תנא ליה אין מושיבין חנווני למחצית שכר וכל שכן הכא שקבל כל האחריות עליו

נקט ליה משום סיפא מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים עכ"ל א וסיפא אחא לאשמועינן היתר רבית מן העובד כוכבים דקתני לזיון מהס ומליון להן צריזים וקשה לפ"ה מאי פריך הכא ואי ס"ד ברשותא דמרא קיימא אחאי הוי רבית ברשותא דמרי קמשבח מאי קשיא מ"מ רבית דרצנן היא דכיון שכל אחריות עלה המקבל מלוה היא ונטול חצי השבח בשכר המלוה אלא דלא הוי רבית דאורייתא כיון דאס לא יצא השבח לא יטול כלום כמו בלא נכיתא שהיא רבית דרצנן ונראה כמו שפ"י ר"ת שהיא רבית דאורייתא שפסק דמים על האצן ופסק דמי השבח וקבל עליו לתת ככל שנה ושנה א צין יהא שם שבח צין לא יהיה ורבית גמורה היא דהיינו רבית א קצוזה ויש לומר דהכא תניא ואע"ג דתנא רישא היינו דחנוני שהוא רבית דרצנן והכא קמ"ל דההיא רבית דאורייתא היא דקדמתי מפני שהוא רבית כלומר רבית דאורייתא ומיהו אשכחן מפני שהוא רבית דרצנן דתנן צב"מ (דף סד: מהלכות אה חצרו לא ידור בחצרו חנם ולא יסכור ממנו צפחות מפני שהוא רבית דפרי"ת דלא איירי במשכנתא מדלא קתני המלוה על חצרו ועוד דשרי להשכיר צפחות כמו דף וסכר דשרי נכיתא משום דזימנין ליהא צפחא כלל ורבית נמי זימנין דאיכא תיזאה שנופל או נשך ופרי"ת שהלוה הלואה גמורה ולא עד חצרו ואין זה רבית דאורייתא א ולא בתורת רבית משאיל ומשכיר לו צפחות ומוחל ופ"ה נמי נהי דלא ידור בחצרו חנם הוי רבית דאורייתא כמו צתי א חומה ד"ה רבית דאורייתא מה שמשכיר צפחות מיהא מסתבר דלא הוי דאורייתא ומיהו האי מפני שהוא רבית דהכא דאורייתא קאמר דאי לאו הכי מאי קמ"ל וכפי' ר"ת משמע צירושלמי דקאמר אחיזו צאן ברזל היו לו ק' צאן אומר לו הרי הן עשויות עליך בק' דיגירן אזבז ולדות חלב וגזיות שלך ואם מתו

חייב אחא דאחריותה ואחא מעלה א לי סלע ככל אחת ואחת משלך בחאחרונה אסור משמע צדיא ששם עליו השבח והקמן ואי לא מתני' דרבית לא הוי קשה ליה מתני' דהכא אחאי פטורין מן הבכורה דשפיר חשיבי ברשות עובד כוכבים כיון דאי לא יהיב זוי תפיס לצהמה ואס לא משבח בהמה תפיס ולד שהכל משועבד לו מחמת קרן אבל למאי דחשצינן רבית דאורייתא קשה דא"כ יאא מרשות בעלים לגמרי כשאר מלוה ורצא מסיק דהא דפטורה מן הבכורה לא משום דקיימא לה ברשות מרה אלא

משום דחשיב יד עובד כוכבים צאנמנע מכח שעבוד שי"ס כ דמפרש ואזיל וא"ת מנאי שנא מצהמת ארנונא דחייבת בבכורה ללישנא קמא דרבא פ"ק דפסחים (דף ו.) הלא דמאי ישראל לסלוקיה בזווי והכא נמי לא יהיב ליה זוי לא תפיס לולד זי"ל הסם עיקר בהמה של ישראל מתחלה אלא שמשועבדת היא לארנונא וכיון דאפשר לסלוקיה בזווי לא יאחא מרשות ישראל ולא חשיב יד עובד כוכבים צאנמנע אלא הכא דהמתלה של עובד כוכבים כ"ז שי"ס לעובד כוכבים כח זה דאי לא יהיב זוי תפיס לצהמה לא יאחא מרשות עובד כוכבים ומקרי יד עובד כוכבים צאנמנע שלא נסתלקה ידו לגמרי: א **בטעמא דהעמיד הא לא העמיד** א תיובתא דרב יהודה. תימא דלקמן פריך לרב יהודה ממתני' דקתני בדיחא המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין מן הבכורה וולדי ולדות חיימא הן וולדותיהן פטורין פירוש הן הולדות של צאן ברזל וולדותיהן הן וולדי ולדות פטורין בנס לכהן שהוא רביעי דלאן ברזל ואף על גב דלא קתני הן צממתיהן צריך לומר דפשיטא ליה דולדות של צאן ברזל הן כאלן ברזל עצמן ולא אנטריך ליה צממתיהן מו למיתני ואס כן גס כאלן אחאי לא מפרש כן דכשמתו האמהות והעמיד ולולדות תחת אמותיהן נעשו הולדות עצמן צאן ברזל וכי קתני ולדי ולדות פטורין היינו ולד ולדי ולדות שפרש ס היינו ולד ולדות א וולדותיהן (פטורין) היינו ולד ולדי ולדותיהן פטורין] הא לא העמיד חייבין וי"ל דלכך פי' צקונטרס(א) צמתי' העמיד לאו מנש שמתו האמהות והעמיד הולדות מתחיהן אלא שפתח לו פתח לעובד כוכבים שאס יימותו האמהות יהיו ולדות מתחיהן ועוד יש לומר דאפילו איירי צמתו דממשמע צמוספתא אין זה העמדה גמורה שלא עשה לו שום קנין צולדות א אלא הסמיכו עליהן דציצור בעלמא:

הלוקח עובר פרתו פרק שני בכורות

ולדוסיא. של אותן צאן ברזל כשיגדלו ויצכרו יפטרו מן הבכורה. וטעמא מפרש בגמ' דכיון דאי לא יהיב ליה זוי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משבח בהמה תפיס ולדות אישטבח דשייכא יד עובד כוכבים א צאנמן: וולדי ולדות חייבין. ולדי ולדות של צאן ברזל המגיעות לחלקו של ישראל כשיהיו להן ולדות

בכורות א ויתננו לכהן) דהיינו רביעית לצאן ברזל א ויתנן לכהן: **העמיד ולדות פתח אמוסיפא**. שפתח לו פתח לעובד כוכבים להיות לו כח צולדות ואמר לו אם יימותו ההמהות מטול הולדות המגיעות לחלקי ויהיו תחת ידי צאותן דמים עד אותו זמן א עלמנו א: וולדוסיא. השתא אלימא יד עובד כוכבים ושייכא דבור אחר טפי הלכן ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן הברזל פטורין דשייכא צווי יד עובד כוכבים וכשיאה לשם צבור לא יתנן לכהן: **שאתריותו לעובד כוכבים**. דלעולם כל מה דמשבח עובד כוכבים תפיס: **גב' כיון דלא נקט**. העובד כוכבים זווי ברשותיה דעובד כוכבים קיימי: **דמקבל קיימא**. דמקבל זוי הוא דאחיציב להו והאי דשקיל נותן חצי ולדות צכר המתנת מעות קא שקיל להו דאי א צרשות מרה קיימי אחאי רבית הוא ברשותא דמריא אשבח ולדות: **מתני' דדקביל עליה**. העובד כוכבים אונסא וזולא: **אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל** כולו קרים ליה. צממיה. הא צאן ברזל לא הוי אלא צמקבל עליה הנקבל אונסא דלהכי קרית ליה ברזל קשה ואינו נפתח כך זה הסומן לא יפחות

מדמיו: **ועוד מאי פסקא**. צממיה. כלומר פסקא למילתא דיש חילוק בין צאן ברזל לצאן ברזל: **אדמיני סיפא**. דהתם אכל מקבלין כו'. אלא. הא הא דלא קביל עליה מרא אונסא וזולא אלא על הנקבל יהא הכל: **והכא גבי בכורה**. לאו משום דהוי ברשותו של עובד כוכבים אלא משום דמשכחי הוי גביה: **אמר רב הונא וולן של צאן ברזל פטורים כו'.** א דפריש' גבי מתני' וארישא קאי: **רב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין.** ודור ד' לצאן ברזל אינו נותן לכהן אלא דור ה'. ולקמן פריך ליה ממתני': **טעמא דעמיה**. שהחיק כמו של עובד כוכבים הא לא העמיד לא מיפטרי ולדי ולדות

של צאן ברזל: **והא קמ"ל**. דאע"ג דהעמיד דאורחיה דעובד כוכבים למיזל

ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון א שחזר כח עובד כוכבים צולדות אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל אפילו הכי ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן ברזל פטורין וולדי ולדות של ולדות חייבין כאליו לא העמיד: **מן רבן א גמליאל אומר כו'.** וקס"ד דרי"ג ארישא קאי: **בשלמא לרב יהודה דאמר נחים ס"ק**. למיפטר דרי דשמי דורות לצאן ברזל פוטרי ת"ק: היינו

של צאן ברזל: **והא קמ"ל**. דאע"ג דהעמיד דאורחיה דעובד כוכבים למיזל ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון א שחזר כח עובד כוכבים צולדות אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל אפילו הכי ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן ברזל פטורין וולדי ולדות של ולדות חייבין כאליו לא העמיד: **מן רבן א גמליאל אומר כו'.** וקס"ד דרי"ג ארישא קאי: **בשלמא לרב יהודה דאמר נחים ס"ק**. למיפטר דרי דשמי דורות לצאן ברזל פוטרי ת"ק: היינו

של צאן ברזל: **והא קמ"ל**. דאע"ג דהעמיד דאורחיה דעובד כוכבים למיזל ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון א שחזר כח עובד כוכבים צולדות אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל אפילו הכי ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן ברזל פטורין וולדי ולדות של ולדות חייבין כאליו לא העמיד: **מן רבן א גמליאל אומר כו'.** וקס"ד דרי"ג ארישא קאי: **בשלמא לרב יהודה דאמר נחים ס"ק**. למיפטר דרי דשמי דורות לצאן ברזל פוטרי ת"ק: היינו

המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים: וולדי ולדות נמי פטורין דקא דייק בלישנא דמתניתין באותו ענין מה שנקדתי בדף כיון מחק בפירוש המשנה: העמיד אין. כשהעמיד מוסיף דור אחר לפטור אבל לא העמיד דור מוסיף דור אחר: א לא הוה הדין דאף על גב דלא העמיד. ולדי ולדות כדאמינא. והאי דקתני העמיד ורביתא קמ"ל דאע"ג דהעמיד דיהיב ליה אפותיקי אפילו הכי אי לא משבח התיא דהעמיד תפיס ליה בנה היינו ולדי ולדות חילכן פטורי שאחריות לעובד כוכבים כלומר דחפסי אפילו דור עשירי תחתותיה: בשלמא

לרב יהודה דאמר דנחית תנא קמא לדרי. ששני

מסורת הש"ס

א (לעיל ג: ה: וז'.) א ב"מ ע"ה. א פטורה מן הבכורה אחר דבר הונא וכו' והשאר ין למחוק דקאי ארישא' וכפירש"י, ד) הוי כמו צ"ק, א באלמנא ו) צ"ק מ"ו, א) ימננו, א עלמו והשתא אלימא כו' הד"א ב"ל, א) ברשותיה דמרה, א) דפרישיות צמתי, א) שהחזיק כח, א) כל האחריות נכנסים על המקבל וסם אותם, א) דבר קצוב צין כו', א) קצוזה ותני רישא היא דחנוני שהוא כ"ל והשאר יס למחוק, א) בלאו דמורת, א) ערי חומה, א) י שכר סלע מכל אחת, א) וולדותיהן היינו כו', א) צ"ל וולד ולדות פטורין היינו כו', א) צמתי' לא העמיד ממש כו',

		
הגהות הב"ח		
א) בבשבה עשרה דורות פטורין: ב) רש"י ד"ה העמיד ולדות וכו' ומן עלמנו השתא אלימא יד עובד כוכבים ששל ושייכא צבור אחר טפי משל ראשון הילכן ולדות וכו' ולדי ולדות של צאן ברזל וכו' לא יתנן לכהן ולדי ולדות של ולדים כשישכביו דהיינו חמישי לצאן ברזל וכו' יתנן לכהן הפי': ג) ד"ה מנן רבא שמעון בן גמליאל אומר ט' וקס"ד דרשב"ג ארישא:		

מוסף רש"י

מקצת סימנין. של אלו וקע"ה. א) אין מקבלין צאן ברזל. א) למחיות הנכנסים על המקבל וסם אותם עליו ממשות וכל זמן שאין נותן לו מעותיו מולקין השכר (ב"מ כ"ב).

		
רבינו גרשום		
ואם תפשע ולדות שיהיו בין שניהן הולדות: וולדות. של אותו צאן ברזל מה שהן וילדות פטורה מן הבכורה לפי שהצין של עובדי כוכבים. ועוד משום דאמרינן בגמ' דאי לא משבח לה להבהמה תפיס ולדות דילה: ולדי ולדות. ולדי של ולדות חייב בבכורה חלק של ישראל דכולי האי ואי וילדות לא תפיס עובד כוכבים שבכילה: והעמיד ולדות תחת אימותיהן שאם תמות ההבמה שיקח העובד כוכבים הולדות תחתיהן אותן ולדות הרי הן כצאן (נצמון) שולדותיהן מה שהן וילדת פטורה מן הבכורה. ולדי ולדותיהן חייבין ר' שמעון כו': למימרא. דברשותא דמרה דעובד כוכבים קיימא שפסנן כך פטורין מן הבכורה: אין מקבל צאן ברזל מישראל. באותו תנאי שפירשתי למעלה: מפני שהוא רבית. וכיון דמקבל עליו כל האחריות של בהמה מה שנותן לה חצי הולדות וזה רבית. ט"א דכיון דשם האמהות דמיים ונותן לו חצי הולדות הרי זה רבית דמשמע דמישום הכי נותנן לו שמתחיל לו מן הדמים: א) אלמא דברשותא דמקבל קיימא. ההבמה דאי ברשותא דנותן קיימא הא לידה ברשותא ולא הוי רבית: לא קשיא. מתני' להכי קיימא ברשותיה דעובד כוכבים ופטורה מן הבכורה דקביל עליה עובד כוכבים [אונסאן] וזולא דבהמה: והכא גבי ישראל דקביל עליה המקבל אונסא וזולא הילכן הוי רבית: ליפילוג בדיחא. במקבל מישראל דפשיטא מקבלין ונפעמים אין מקבלין ברי"א וכו'. ואמאי אצטריך למיתנא אבל מקבלין מן העובד כוכבים אפילו פטורים נמי: אידי ואידי. בין מתניתין דבכורות בין מתני' דבבות דלא קביל עליה הנותן: והכא. מיט פטורין מן הבכורה דאילו אתי עובד כוכבים כו': ר' הונא ורב יהודה ארישא דמתניתין פליגי		

^[1] נראה דל"ל דעל אה צמיא שם אין מקבלין וכו' מפסיס אכל אמרי הסם פרה למצור וכו' אלא לאחר מיתה אלאמל דלאן ברזל היינו כשני הסם פרה ולהכי צאן ברזל אסור וכו'